

Отарбаева А.

құқық магистрі, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
халықаралық қатынастар факультеті, Халықаралық құқық кафедрасының аға оқытушысы,
Қазақстан, Алматы қ., e-mail: aina.89@list.ru

**ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ СУРРОГАТ АНАНЫҢ
ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕЛУІ**

Мақалада қазіргі таңдағы медицинаның генетикалық ата-ана атану жолындағы жетістіктерінің бірі суррогат ана түсінігімен байланысты өзекті мәселелер қарастырылады. Автор суррогат ана түсінігі мен түрлері (жартылай және толық, дәстүрлі және дәстүрлі емес); суррогат ана болудың талаптары; суррогат ана қызметін кімдер пайдалана алады; суррогат ана қызметіне Қазақстанда және шет елдерде рұқсат берілген бе (коммерциялық немесе коммерциялық емес негізде) деген тақырыптарды зерттейді.

Автор суррогат ана қызметін отандық және шетелдік тәжірибеге сай талдап, заңға сәйкес суррогат ана қызметін алу жолдарының ерекшеліктері және кемшіл тұстарын көрсетеді. Дүниежүзіндегі суррогат ана қызметін пайдалануға заң жүзінде рұқсат берілген және рұқсат берілмеген мемлекеттерге тоқталып, аталған қызметке заңмен рұқсат берілмеудің себептерін анықтайды. Суррогат ана қызметін пайдалану барысында суррогат ананың құқығы мен баланың тағдырына ерекше назар аударады, Қазақстандық және шетелдік заңнамаларды салыстыру арқылы суррогат ананы құқықтық реттеудің оңтайлы жолдарын анықтайды.

Зерттеу барысында суррогат ана деген кім және оған қойылатын талаптар; Қазақстан Республикасы азаматтары мен шетел азаматтарының Қазақстан аумағында суррогат ана қызметін пайдалануы мен суррогат ана келісім-шартының жасалу тәртібі көрсетілген.

Түйін сөздер: Қазақстан Республикасы, суррогат ана, келісім шарт.

Отарбаева А.

Master of Law, Senior Teacher of the Department of International Law,
International Law Faculty, Al-Farabi Kazakh National University,
Kazakhstan, Almaty, e-mail: aina.89@list.ru

The legal regulation of surrogate motherhood in Kazakhstan

The article deals with actual problems of modern society, the achievement of medicine on the way to become genetic parents as a surrogate motherhood. The author explores the definition and types of surrogate motherhood (partial and complete, traditional and non-traditional); what are the requirements for a surrogate mother? Whether surrogate motherhood is permitted in Kazakhstan and abroad; what people can use the service of a surrogate mother (commercial or non-commercial basis).

The author analyzed the provision of surrogate motherhood services in Kazakhstan and abroad and identified the strengths and weaknesses side of the legislation. Gives a list of countries where auxiliary reproductive technology is legally permitted and prohibited, shows the reasons for not providing this service. Much attention is given to the rights of a surrogate mother during the pregnancy and child. Comparing Kazakhstan and international laws, the author has revealed ways of improving the legal regulation of surrogate motherhood.

During the investigation, the following conclusions were made: who can be a surrogate mother, and what requirements does she have to meet? Citizens of the Republic of Kazakhstan and foreign citizens have the right to use the service of a surrogate mother in the territory of Kazakhstan; the rules for concluding a surrogate mother contract.

Key words: The Republic of Kazakhstan, the Surrogate Mother, Contract.

Отарбаева А.

магистр права, старший преподаватель кафедры международного права,
факультета международных отношений, Казахский национальный университет им. аль-Фараби,
Казахстан, г. Алматы, e-mail: aina.89@list.ru

Правовое регулирование суррогатной матери в Казахстане

В статье рассматриваются актуальные проблемы современного общества, достижения медицины в вопросах суррогатного материнства. Автор исследует определение и виды суррогатного материнства (частичное и полное, традиционное и нетрадиционное); каким требованиям должна соответствовать суррогатная мать; разрешено ли суррогатное материнство в Казахстане и зарубежом; какие люди могут использовать услугу суррогатной матери (на коммерческой или некоммерческой основе).

Автор проанализировала предоставление услуги суррогатного материнства в Казахстане и зарубежом и выявила сильные и слабые стороны законодательства. Дает список стран, где вспомогательная репродуктивная технология законодательно разрешена и запрещена, анализирует причины не предоставления данной услуги. Большое внимание уделяет предоставлению услуги суррогатного материнства правам суррогатной матери и ребенка. Сравнивая казахстанские и международные законы, автор выявила пути совершенствования правового регулирования суррогатного материнства.

В ходе исследования сделаны следующие выводы: кто может быть суррогатной матерью и каким требованиям она должна соответствовать; имеют ли право граждане Республики Казахстан и иностранные граждане использовать услугу суррогатной матери на территории Казахстана и правила заключения договора суррогатной матери.

Ключевые слова: Республика Казахстан, суррогатная мать, договор.

Кіріспе

XX ғасырдың екінші жартысы гендік инженерияның қарыштап дамуы мен бедеулікті жоятын биомедицинадағы жаңа технологиялардың пайда болуымен ерекшеленеді. Суррогат ана қосымша репродуктивтік технологияның бір түрі ретінде, табиғи жолмен балалы бола алмайтындар үшін, генетикалық тұрғыдан ата-ана болуға мүмкіндік берді. Қазақстан медицинаның осы жетістігін пайдаланудан, алдыңғы шет елдерін басып озбаса, қалыс қалар емес. Елімізде суррогат анаға заңды түрде рұқсат берілгенімен, халықаралық тәжірибеде суррогат анаға деген көзқарас біртекті емес. Бір мемлекеттердің құқықтық жүйесі суррогат ана қызметіне рұқсат берсе, өзге мемлекеттер оған тыйым салады, ал үшінші мемлекеттер бұл мәселені құқықтық жағынан реттемейді. Осы тұста заңды сұрақтар туындайды: Суррогат ана деген кім және оның қандай түрлері бар? Суррогат ана қызметін кімдер пайдалана алады? Қазақстанда шетел азаматтары суррогат ана қызметін пайдалана алады ма? Аталған сұрақтарды құқықтық тұрғыдан талдау *өзекті мәселе* болып табылады және мақала барысында жан-жақты қарастырылады.

Мақаланың мақсаты суррогат ана қызметін отандық және шетелдік тәжірибеге сай жан-жақты талдап, Қазақстандағы және шетелдік заңнамадағы суррогат ананың құқықтық реттеу-

дің ерекшеліктерін анықтау және кемшіл тұстарын көрсету.

Мақаланың тәжірибелік құндылығын арттыру мақсатында сипаттау және салыстыру әдістері қолданылады.

Шетелдік және отандық заңнамалардағы суррогат ана қызметін құқықтық реттеудің ерекшеліктерін байқаудың алғашқы түрі сипаттау әдісінен басталады. Демек, мақала барысында қазақстандық және шетелдік заңнамалардағы суррогат ана түсінігі анықталып, аталған қызметті қолдану жолдары сипатталады. Сондай-ақ аталған тәсілді пайдалану арқылы суррогат ананың қандай мемлекеттерде рұқсат берілгендігін байқауға болады. Суррогат ана қызметі тыйым салынған мемлекеттерде, бұл қызмет түрін пайдалануға неліктен заңмен рұқсат берілмегендігін көруге болады.

Мақала барысында қолданылатын келесі әдіс салыстыру. Салыстыру әдісін қолдану арқылы суррогат ана қызметін құқықтық реттеудің оңтайлы жолдарын анықтауға қол жеткізіледі. Яғни отандық және шетелдік заңнамалардағы суррогат ана қызметін пайдалануға қандай жағдайда рұқсат беріледі және қандай түрлеріне тыйым салынатындығын салыстыра отырып, аталған қызмет түріне деген әртүрлі көзқарасты білуге болады. Бұл қызмет түрінің кемшіл тұстары мен оны пайдалану барысында құқықтық тұрғыдан назар аударуға тиіс тұстарды байқауымызға

болады. Суррогат ана қызметінің қай түрі гуманистік тұрғыдан дұрыс және заң жүзінде толық қамтылғандығын салыстыру әдісінің көмегімен саралауға болады. Аталған әдістерді қолдану барысында суррогат ананы құқықтық реттеуге бағытталған Қазақстан Республикасы мен шетелдің заңнамасы, халықаралық құжаттар мен шетелдік сот тәжірибесі қолданылады.

Негізгі бөлім

Қазақстандағы және шетелдегі суррогат ана түсінігі мен түрлері

Тарихқа көз жүгіртсек, алғашқы болып суррогат ана мен одан туылған баланың арасында генетикалық байланыс болатын *суррогат ананың дәстүрлі түрі* пайда болды. Суррогат ананың *suī generis* алғашқы бағдарламасы қазіргі таңдағы медициналық технологияларды қолдану арқылы 1980 жылы сәтті жасалған болатын. Америка Құрама Штаттарының Иллинойс штатының тұрғыны 37 жасар Элизабет Кейн тарихта алғашқы суррогат ана атанды. Келісім-шартқа сәйкес, *денсаулығы салдарынан* бала көтеруге мүмкіндігі болмаған әйел, жұбайының (тапсырыс беруші жұп) шәуітімен жасанды түрде суррогат анаға ұрықтандыру жасалған. Бала туылғаннан кейін тапсырыс беруші ерлі-зайыптылар баланы алған (Дронова, 2007: 13-14).

Суррогат ананың келесі бір түрі *дәстүрлі емес суррогат ана*, суррогат ана мен одан туылған баланың арасында генетикалық байланыстың болмауы (Анцух, 2015: 24). Суррогат ананың дәстүрлі емес бұл түрі кең таралған және неке және отбасы институтын заңдастырған мемлекеттердің дерлік барлығында рұқсат берілген. Дәстүрлі емес суррогат ана бағдарламасымен алғашқы рет 1986 ж. АҚШ-тың (Мичиган штатында) 22 жасар азаматшасы, суррогат ана ретінде бедеу жұптың (әйелдің жатыра алынып тасталынған) генетикалық материалдарын пайдалану арқылы ұрықтандырылған (Свитнев, 2006:7).

Суррогат ананың өзге түрі – толық және жартылай суррогат ана. Жартылай суррогат анада суррогат ана мен тапсырыс беруші ердің генетикалық материалы қолданылады, ал толық суррогат анада тек тапсырыс беруші жұптың генетикалық материалы алынады (Jackson, 2010: 828). Суррогат ананың тағы бір түрі әлеуметтік суррогат ана – тапсырыс беруші әйелдің бала көтеруге мүмкіндігі болғанымен (мансаптық немесе косметикалық себептермен), суррогат ананы жалдауы (Hatzis, 2010: 2). Суррогат ананың бұл түрін толық суррогат анаға жатқызуға бола-

ды. Суррогат ана түрлерінің негізгі ерекшелігі генетикалық суррогат ана мен баланың арасында генетикалық байланыстың болуы немесе болмауына байланысты.

Суррогат ана қызметін қолдану ерекшелігіне қарай, коммерциялық (*gestational surrogacy*) (Assemb, 2015) және коммерциялық емес (*altruistic surrogacy*) (Report of the Columbia Law School Sexuality & Gender Law Clinic., 2016: 90) болып бөлінеді. Көп мемлекеттерде суррогат ана қызметіне заңмен тыйым салынған, ал рұқсат берілген мемлекеттерде суррогат ана қызметі тек коммерциялық емес жолмен жүзеге асыруға болады.

Қосымша репродуктивтік технологияны қолдану арқылы заң жүзінде суррогат ана қызметіне рұқсат берілген мемлекеттер Қазақстан, Армения, Белоруссия, Грузия, Қырғызстан, Ресей, Әзербайжан, Өзбекстан, Украина, Канада, Гонконг, Израиль, Бельгия, Ұлыбритания, Греция, Венгрия, Дания, Ирландия, Кипр, Латвия, Литва, Люксембург, Нидерланды, Польша, Румыния, Словакия, Словения, Чехия, Эстония, Жаңа Зеландия, Австралия, АҚШ-тың кейбір штаттары, ОАР, Таиланд. Дегенмен мұл мемлекеттердің көпшілігінде (әсіресе Еуропалық Одақ мемлекеттері) суррогат ана қызметі ақысыз түрде жүзеге асыруға рұқсат берілген (Jones, 2007: 50–51). Мысалы, Ұлыбританияда ақылы суррогат ана қызметін пайдалануға тыйым салынған (Report of the Columbia Law School Sexuality, 2016). Дегенмен Ұлыбритания азаматтары өз елінен тыс жерде суррогат ана келісім-шартын жасап жатады. Мәселен, 2014 жылы 107 келісім-шарт, ал 2015 жылы суррогат ана көмегімен дүниеге келген 156 бала Бас Тіркеу офисінде тіркеген (Cambridge Family Law, 2012).

Австрия, Болгария, Германия, Италия, Норвегия, Мальте, Испания, Португалия, Франция, Швеция, Швейцария, Тайвань, Тунис, Түркия, Вьетнам, Аргентина, Харватия, Египет, Жапония, Филлипин, Сингапурда суррогат ана қызметіне заңмен рұқсат берілмейді. Германияда баланы дүниеге әкелген әйел, баланың заңды анасы болып табылады. Ал баланы көтеруге келісім берген әйел суррогат ана, ұрықтандырған дәрігер мен тапсырыс беруші жұп қылмыстық жауапкершілікке тартылады. Заңмен тыйым салынған бұл қызмет түрін герман азаматтары шет ел асып пайдалана алады (Anne, 2016: 504). Мысалы, 2014 жылы Германияның Федералды соты бір жынысты неміс жұбының (біреуінің генетикалық материалын қолданылған) Коли-

форнияның суррогат ана қызметін пайдалану арқылы туылған балаға ата-аналық құқықты растады (Supreme Court of Germany decision, 2014).

Суррогат ана қызметі ерекше заңмен қадағаланатын Италияда 2004 жылдан бастап суррогат ана шартын жасау мен суррогат анадан туылған баланы асырап алуға тыйым салатын заң қабылданған (Boggio, 2005). Дегенмен, Италия азаматтарына да мемлекеттен тыс суррогат ана қызметіне жүгінуіне рұқсат етіледі. Ал Францияда Азаматтық кодекспен суррогат анамен жасалатын барлық келісім-шарттарға тыйым салынған (Code Civil of the Republic of France, 2014). Суррогат ана қызметіне тыйым салынған мемлекет азаматтары 2014 жылы АҚШ Калифорния штаты, Үндістан, Украина, Ресей, Канада мемлекеттерінде аталған қызмет түрін пайдаланған (Hague Conference Document 2014).

1. Қазақстандағы суррогат ана қызметі мен оның ерекшеліктеріне келетін болсақ, елімізде суррогат ана бағдарламасы 1998 жылдан басталды, осы жылы Қазақстан Республикасының «Неке және отбасы туралы» заңы қабылданып, заңқосымшарепродукциялықтехнологиялардың әдісін пайдалану құқығын берді. Осылайша 1999 жылы Адам репродукциясы орталығында суррогат ананың бірінші бағдарламасы жүргізілді. Қазақстан Республикасының Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы Кодексінің 1-бабында көрсетілген суррогат ана термині «суррогат ана болу шартына сәйкес тапсырыс берушілер үшін қосалқы репродуктивтік әдістер мен технологиялар қолданғаннан кейін құрсақ көтеретін және бала туатын әйел – суррогат ана болып танылады». Суррогат ана болу сыйақы төлене отырып, суррогат ана мен ерлі-зайыптылар арасындағы шарт бойынша балаға (балаларға) жүкті болуды және мерзімінен бұрын босану жағдайларын қоса алғанда бала (балалар) тууды білдіреді. Айта кететін жайт, Қазақстан Республикасы Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы және Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы Кодекстерге сәйкес, Қазақстанда суррогат ананың барлық түріне рұқсат берілген (Қазақстан Республикасының Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы Кодексі, 2009). Аталған заңдарға сүйене отырып, суррогат ана кім бола алады және оған қойылатын талаптарға келетін болсақ, суррогат ана болуға тілек білдірген әйел жиырмадан отыз беске дейінгі жаста, медициналық ұйымның қорытындысымен расталған, қанағаттанарлық тән денсаулығы, психикалық және репродуктивтік денсаулығы,

сондай-ақ өзінің дені сау баласы болуға тиіс. Егер суррогат ана тіркелген некеде тұрған (ерлі-зайыпты болған) жағдайда, суррогат ана болу шартын жасау кезінде жұбайының нотариат тәртібімен куәландырылуға тиіс жазбаша келісімі ұсынылуы қажет (Қазақстан Республикасының Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы Кодексі, 2011).

Демек, кез келген қыз-келіншек суррогат ана атана алмайды, жоғарыда көрсетілген талапқа сай келетін әйел ғана суррогат ана бола алады.

Суррогат ана келісім-шарты ҚР Азаматтық Кодексіне негізделеді, ал келісім-шарт талаптары тараптардың өзара келісімі арқылы жасалады. Суррогат анаға төленетін ақы да әртүрлі болуы мүмкін. Соның салдарынан қоғам арасында суррогаттық ана болуды бизнеске айналдыру туралы көп жазылып жатыр. Оңай жолмен қаражат тапқысы келетін әйелдерге және оңай жолмен балалы болғысы келген адамдардың жауапкершілігі заң жүзінде қарастырылмаған деуге болады. Мұндай көзқарастардың болуы да негізсіз емес. Балалы болу мүмкіншілігі – әр адамның негізгі құқығы, дегенмен суррогат ана мен баланың құқығы да заңды түрде қарастырылғаны жөн. Біздің қоғамда суррогат ана қызметінің күн санап өсіп бара жатқанын ескерсек, заңдағы олқылықтар реттеуді қажет етеді және суррогат ана институты ұзақ мерзімді зерттеуді қажет етеді.

Ойталқы (дискуссия)

Халықаралық жеке құқық туралы өткен Гаага конференциясында Үндістандағы (Chaudhari, 2016: 327-360), Таиланд пен Украинадағы суррогат ана мен тапсырыс берушілер арасындағы күрделі (өте аз) қарым-қатынас туралы баяндалды. Үндістан мен Таиландтағы суррогат ана мәселесі бойынша күрделі жағдайды ескере отырып (Thailand Bans Commercial Surrogacy For Foreigners, 2015), 2016 жылы аталған мемлекеттер мен Непал (Embassy of United States. Surrogacy In Nepal, 2015), Мексикада коммерциялық суррогат ана қызметіне тыйым салынды (Uardian G. (2015).

Коммерциялық суррогат ананың қиыншылығы туралы Е.С. Митрякова екі мысалды келтіреді: біріншісінде, суррогат ана эмбрион имплантациясын салмай тұрып келісім-шарт төлемін өсіруді, ал екіншісінде суррогат ана жүктілік расталғаннан кейін келісім-шарт құнын көтеруді талап етеді (Митрякова, 2006: 175). Сондай-ақ суррогат ананың баланы беруден бас

тартуы, балалы болуға мүмкіндігі жоқ әйелдің психикасына теріс әсер ететіні сөзсіз.

Кейбір зерттеушілердің ойынша коммерциялық суррогат ана қызметімен айналысушылар қоғам тарапынан әлеуметтік және мәдени қысым көреді, ал егер олар альтруистік мақсатта баланы көтерген жағдайда, суррогат анаға деген мұндай қатынас болмайтын еді. Сондай-ақ халықтың санасында суррогат ана ретінде қызмет көрсететіндер әлеуметтік аз қамтылған, отбасы қаржыға мұқтаж, этникалық аз топтан шыққан жас қыздар деп танылады (Allen, 1990: 147-48). Солай бола тұрса да, бұл қызмет түрін пайдалану, төлемақының жоғары болуына байланысты кез келгеннің қалтасы көтере бермейді. Дегенмен суррогат ана қызметі құқықтық жағынан толық қамтылмаған кәсіп түрі болып саналады.

Жоғарыда көргеніміздей, суррогат ана қызметіне тыйым салғанымен, шетелдіктер аталған қызмет түрін өзге мемлекеттерде балалы болу құқығын жүзеге асыра алады және балалы болудағы медицинаның соңғы жетістіктерін өз отанынан тыс жерде жүзеге асыру қалыпты іс. Сондай-ақ, шет мемлекеттерде құрсақ көтеру қызмет түріне мүлдем тыйым салу немесе тек кейбір түрлеріне ғана заңмен рұқсат берудің себебі әртүрлі екенін көруге болады.

Еліміздегі суррогат ана қызметіне келетін болсақ, Қазақстан Республикасының «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» кодексінде тек мүмкіндігі шектеулі ерлі-зайыптылар ғана «құрсақ көтеретін анаға жүгінуге болады» деген шарт қарастырылмаған. Заң бойынша құрсақ көтере алмайтын әйел ғана емес, ерлі-зайыпты, тұрмыс құрмаған әйел немесе отбасы құрмаған ер адам да аталған қызмет түрін пайдалана алады, яғни тапсырыс берушілерге заң жүзінде қатаң талап қойылмаған және олардың жас мөлшері, әрекет қабілеттілігі туралы шарттар да жоқтың қасы. Сондай-ақ, шет елдерде бір жынысты отбасылардың суррогат ана қызметін пайдалану фактісі жиілегенін ескерек, аталған мәселе де заңды түрде нақтылауды қажет етеді. Себебі жоғарыда көрсетілген Еуропалық мемлекеттердің азаматтары біздің республикасызда осы қызмет түрін еркін пайдалана алатыны айқын. Дегенмен, шетел азаматтарының бұл қызмет түрін пайдалану мен баланың азаматтығы туралы заңда нақты көрсетілмеген.

Алаңдататын жайтқа суррогат ана мен тапсырыс берушінің қарым-қатынасы қандай дәрежеде болуы керектігі. Суррогат ана баланы дүниеге әкелгеннен кейін баламен қарым-қатынас жаса-

уына болады ма деген сауал да күрделі мәселе (Family bonds: how does surrogacy impact on relationships: 2013). Мәселен, Үндістанда суррогат ана мен тапсырыс берушілер арасында қарым-қатынас өте аз. Ал АҚШ суррогат ана мен болашақ ата-аналар арасында өте тығыз қарым-қатынас қалыптасқан, баланы көтеру кезінде және кей жағдайда бала туылғаннан кейін де қатынас үзілмейді. Ал біздің елімізде суррогат ана мен баланың ары қарайғы тағдырын көрсететін ұзақ мерзімді зерттеу мүлдем жүргізілмеген деуге болады. Осы тұста АҚШ Нью-Джерси штатында 1988 жылы орын алған атақты «Бэмби М» ісі ерекше атап өтуді қажет етеді. Суррогат ана жаңа туған баланы биологиялық әкесіне асырап алуға беруден бас тартады. Аталған іс бойынша сот шешіміне сай, баланың құқығын толығымен биологиялық әкесіне береді, дегенмен суррогат ана баланы көріп тұруға және оның тәрбиесіне қатысуға құқылы болады ((Justice for All in the Baby M Case, 1988). Осы секілді істер біздің елімізде тәжірибе жүзінде кездесуі әбден мүмкін және оның құқықтық реттелу жолы заңда көрсетілмеген, яғни суррогат ананың баланы босанғаннан кейін аналық махаббаты оянып, баланы көріп, оның тәрбиесіне қатысуға мүмкіндігі болуы немесе болмауы дөп басып айтылмаған.

Нәтижелер

Зерттеу жұмысы барысында суррогат ананың дәстүрлі және дәстүрлі емес, толық және жартылай, коммерциялық және коммерциялық емес, әлеуметтік түрлері анықталды.

Суррогат ана қызметіне заңды түрде тыйым салудың басты себебі Еуропалық Одақ мемлекеттері ғалымдарының есептеуінше суррогат ананың денсаулығы мен суррогат ананың денесін уақытша пайдалану суррогат ананы қанаудың жаңа түрі ретінде қаралады. Сондай-ақ баланы дүниеге әкелген әйел заңды түрде баланың анасы болып саналады және ядролық соматикалық клеткаларды тасымалдау технологиясының арқасында бала екі әйелдің генетикалық материалын алуы мүмкін (A comparative study on the regime of surrogacy in EU member states, 2013). Бұл аналық құқыққа талас тудыратын екі әйелдің (суррогат ана мен тапсырыс беруші әйел) пайда болуына әкеледі. Бұл баланың жүйкесіне ауыр әсер етуі мүмкін.

Суррогат ана қызметін пайдану барысында балаға суррогат ананың, суррогат ана жұбайының, тапсырыс беруші жұптың, өзге

эмбрионды алған жағдайда үшінші тараптың қатысы болатындықтан, бұл баланың психикалық қабылдауына өте ауыр.

Бала дүниеге келгеннен кейін баланы өз қамқорлығына алуына биологиялық анасының нотариалды куәландырылған шартқа қол қойған сәтінен бастап құқығы жоқ. Ал көрші Ресей мемлекетінде суррогат ана баланы дүниеге әкелгеннен кейін баладан бас тартуға келісім бергеннен кейін, генетикалық ата-аналар асырап ала алады. Біздің елімізде тапсырыс берушілер баладан бас тартқан жағдайда, баланы суррогат ананың асырап алу құқығы бар; суррогат ана да баладан бас тартса, бала мемлекет қамқорлығына өтеді. Осы орайда, аталған жолмен дүниеге келген баланың құқығы ескерілмеген және заң жүзінде нақты көрсетілмеген. Суррогат анадан туылған балада физикалық немесе психикалық ауытқулар болған жағдайда, баланың болашақ тағдыры заң жүзінде әлі де болса толық шешімін таппаған. Осылайша, зерттеу жұмысынан көретініміз, суррогат ана институты ұзақ мерзімді зерттеуді қажет етеді.

Қорытынды

Зерттеу жұмысы бойынша төмендегідей қорытынды жасауға болады:

Біріншіден, «суррогат ана» дегеніміз – суррогат ана келісім-шартына сәйкес, баланы көтеру және босану, сондай-ақ генетикалық байланысы бар тапсырыс берушіге (біреуінің немесе екеуінің генетикалық материалдарын

қолдану) бала дүниеге келгеннен кейін беретін тұлға.

Екіншіден, Қазақстанда суррогат ана қызметінің барлық түріне заңмен рұқсат берілген және шетел азаматтары бұл қызмет түрін Қазақстанда пайдалана алады.

Үшіншіден, суррогат ана қызметі ҚР Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы және Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы Кодекстермен реттеледі. Азаматтық Кодекс аясында құрсақ көтеретін әйел мен тапсырыс беруші арасында суррогат ана келісім-шарты жасалады. Келісім-шарт мәтіні, суррогат анаға төленетін төлем тараптар арасында шешіледі.

Төртіншіден, суррогат ана институтын жетілдіру мақсатында суррогат ана мен суррогат анадан туылған баланың, суррогат ананың балаларының өздерінің биологиялық бауырларымен қарым-қатынасын бақылайтын арнайы ғылыми-зерттеу жобаларын ұйымдастыру.

Бесіншіден, суррогат ана мен туылған баланың құқығын нақтылайтын құқықтар мен міндеттерді ҚР Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы заңға енгізу және суррогат ана келісім-шартына қатысатын тараптардың жауапкершілігін күшейту.

Алтыншы, суррогат ана қызметін гуманистік және этикалық тұрғыдан жетілдіру мақсатында, аталған қызметті медициналық көрсеткіші бойынша жүкті бола алмайтын әйелдерге ғана пайдалануға және альтруистивтік суррогат ана түрін ғана қолдануға рұқсат етуді заң жүзінде енгізу.

Әдебиеттер

- 1 Дронова Ю.А. (2007) Что нужно знать о суррогатном материнстве. – М.: Городец. – С. 12.
- 2 Анцух Н.С. (2015) Трансграничные проблемы правового регулирования суррогатного материнства. – Минск: Четыре Четверти. – С. 24.
- 3 Свитнев К.Н. (2013) Вспомогательные репродуктивные технологии в новом законодательстве. // МЦФЭР. – С. 7.
- 4 Jackson B. Surrogacy: A Guide to the Current Law (Part 1). // <http://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed127038>
- 5 Hatzis N. (2010) The Regulation of Surrogate Motherhood in Greece // <http://users.uoa.gr/~ahatzis/Surrogacy.pdf>
- 6 Columbia Law School's Sexuality and Gender Law Clinic Provides Analysis of Surrogacy Law in Preparation of Proposed Bill in the State Legislature. (2016) // http://www.law.columbia.edu/media_inquiries/news_events/2016/june2016/surrogacy-law-report.
- 7 Surrogacy Law and Policy in the U.S.: A National Conversation Informed by Global Lawmaking (2016) // Report of the Columbia Law School Sexuality & Gender Law Clinic. – P. 90.
- 8 IVF surrogacy /ed. H.W. Jones// Fertility a. Sterility. – 2007. – Vol. 8, № 4. – P. 50-51.
- 9 Surrogacy: Is the law governing surrogacy keeping pace with social change? (2016) // Cambridge Family Law. – P. 2. // https://www.law.cam.ac.uk/sites/www.law.cam.ac.uk/files/images/www.family.law.cam.ac.uk/documents/cambridge_family_law_submission.pdf
- 10 Anne E.H. Sanders. When, if not Now? An Update on Civil Partnership in Germany. // German Law Journal. – Vol. 17 No. – June 2016. – P. 504.
- 11 Supreme Court of Germany decision XII ZB 463/13 (Bundesgerichtshof Beschluss XII ZB 463/13). (2014) // <https://www.crin.org/en/library/legal-database/supreme-court-germany-decision-xii-zb-463/13-bundesgerichtshof-beschluss-xii>

- 12 Boggio A., Italy Enacts New Law on Medically Assisted Reproduction, 20 OXFORD J. HUM. REPROD., 1153 (2005). // <http://humrep.oxfordjournals.org/content/20/5/1153.full>.
- 13 Code Civil of the Republic of France. February 2004. Art. 16-7. // file:///C:/Users/%D0%90%D0%B9%D0%BD%D0%B0/Downloads/Code_22.pdf
- 14 Hague Conference Document 2014, supra note 3, at 130. // <https://assets.hcch.net/docs/5a2ee923-741f-48fa-b5ff-32a9f-dcd0e16.pdf>
- 15 Қазақстан Республикасының 2009 жылғы 18 қыркүйектегі № 193-IV Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы Кодексі // http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K090000193_
- 16 Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 26 желтоқсандағы № 518-IV Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы Кодексі // <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1100000518>
- 17 Chaudhari N. Regulating the Trade of Commercial Surrogacy in India // Journal of International Business and Law. – № 15. – 3-1-2016. – P. 327-360
- 18 Thailand Bans Commercial Surrogacy For Foreigners, BBC N EWS, February 20, 2015. // <http://www.bbc.com/news/world-asia-31546717>
- 19 Embassy of United States. Surrogacy In Nepal. Kathmandu, Nepal. October 30, 2015. // <http://nepal.usembassy.gov/service/surrogacy-in-nepal.html>
- 20 Uardian G. (2015) Mexican State Votes to Ban Surrogacy For Gay Men and Foreign People. 15 December 2015. // <http://www.theguardian.com/world/2015/dec/15/mexico-tabasco-state-surrogacy-gay-men-foreign-couples>
- 21 Митрякова Е.С. (2006) Правовое регулирование суррогатного материнства в России: дис. ... канд. юрид. наук. – Тюмень. – 175 с.
- 22 Anita L. Allen (1990). Surrogacy, Slavery, and the Ownership of Life. 13 HAR. J.L. & PUB. POL'Y 139. – 147-48 pp.
- 23 Family bonds: how does surrogacy impact on relationships? // <http://www.cam.ac.uk/research/news/family-bonds-how-does-surrogacy-impact-on-relationships>.
- 24 Justice for All in the Baby M Case. // The New York Times. February 4, 1988/. // <http://www.nytimes.com/1988/02/04/opinion/justice-for-all-in-the-baby-m-case.html>
- 25 A comparative study on the regime of surrogacy in EU member states // the European Parliament [Electronic resource]. // [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/474403/ IPOL-JURI_ET\(2013\)474403_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/474403/ IPOL-JURI_ET(2013)474403_EN.pdf). – Date of access: 15.03.2015.

References

- 1 Anne E.H. Sanders. When, if not Now? An Update on Civil Partnership in Germany. // German Law Journal. – Vol. 17 No. – June 2016. – P. 504.
- 2 Anita L. Allen (1990). Surrogacy, Slavery, and the Ownership of Life. 13 HAR. J.L. & PUB. POL'Y 139. – 147-48 pp.
- 3 Antsux N.C. (2015) Transgranitchnye problemy pravogogo regulirovania surrogatnogo materinstva [Cross-border problems of the legal regulation of surrogate motherhood]. Minsk: Chetire Chetverty. – P. 24.
- 4 A comparative study on the regime of surrogacy in EU member states // the European Parliament [Electronic resource]. // [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/474403/ IPOL-JURI_ET\(2013\)474403_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/474403/ IPOL-JURI_ET(2013)474403_EN.pdf). – Date of access: 15.03.2015.
- 5 Boggio A., Italy Enacts New Law on Medically Assisted Reproduction, 20 OXFORD J. HUM. REPROD., 1153 (2005). // <http://humrep.oxfordjournals.org/content/20/5/1153.full>.
- 6 Code Civil of the Republic of France. February 2004. Art. 16-7. // file:///C:/Users/%D0%90%D0%B9%D0%BD%D0%B0/Downloads/Code_22.pdf
- 7 Columbia Law School's Sexuality and Gender Law Clinic Provides Analysis of Surrogacy Law in Preparation of Proposed Bill in the State Legislature. (2016) // http://www.law.columbia.edu/media_inquiries/news_events/2016/june2016/surrogacy-law-report.
- 8 Chaudhari N. Regulating the Trade of Commercial Surrogacy in India // Journal of International Business and Law. – № 15. – 3-1-2016. – P. 327-360
- 9 Dronova U.A. (2007) Chto nuzhno znat o surrogatnom materinstve [What do you know about surrogate mother]. M.: Golodetz. – P. 12.
- 10 EMBASSY OF UNITED STATES. Kathmandu, Nepal , Surrogacy In Nepal, October 30, 2015. // <http://nepal.usembassy.gov/service/surrogacy-in-nepal.html>
- 11 Family bonds: how does surrogacy impact on relationships? // <http://www.cam.ac.uk/research/news/family-bonds-how-does-surrogacy-impact-on-relationships>. 08 Jul 2013
- 12 Justice for All in the Baby M Case. // The New York Times. February 4, 1988/. // <http://www.nytimes.com/1988/02/04/opinion/justice-for-all-in-the-baby-m-case.html>
- 13 Jackson B. Surrogacy: A Guide to the Current Law (Part 1). // <http://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed127038>
- 14 Hatzis N. (2010) The Regulation of Surrogate Motherhood in Greece // <http://users.uoa.gr/~ahatzis/Surrogacy.pdf>
- 15 Hague Conference Document 2014, supra note 3, at 130. // <https://assets.hcch.net/docs/5a2ee923-741f-48fa-b5ff-32a9f-dcd0e16.pdf>
- 16 IVF surrogacy /ed. H.W. Jones// Fertility a. Sterility. – 2007. – Vol. 8, № 4. – P. 50-51.

- 17 Mitriakova E.S. (2006) *Pravovoe regulirovanie surragatnogo materinstva v Rossie* [Legal regulation of surrogate mother in Russia]: Cand. Jur. Dis.: 12.00.03. – Tyumen. – 175 p.
- 18 Svintev K.N. (2013) *Vspomogatelnye reproduktivnye tehnology v novom zakonodatelstve* [Auxiliary reproductive technologies in the new legislation]. // MCFER. – P. 7.
- 19
- 20 *Surrogacy Law and Policy in the U.S.: A National Conversation Informed by Global Lawmaking* (2016) // Report of the Columbia Law School Sexuality & Gender Law Clinic. – P. 90.
- 21 *Surrogacy: Is the law governing surrogacy keeping pace with social change?* (2016) // Cambridge Family Law. – P. 2. // https://www.law.cam.ac.uk/sites/www.law.cam.ac.uk/files/images/www.family.law.cam.ac.uk/documents/cambridge_family_law_submission.pdf
- 22 Supreme Court of Germany decision XII ZB 463/13 (Bundesgerichtshof Beschluss XII ZB 463/13). (2014) // <https://www.crin.org/en/library/legal-database/supreme-court-germany-decision-xii-zb-463/13-bundesgerichtshof-beschluss-xii>
- 23 The Code of the Republic of Kazakhstan “On public health and health care system” dated on September 18, 2009 № 193-IV // http://adilet.zan.kz/eng/docs/K090000193_
- 24 The Code of the Republic of Kazakhstan “On Marriage (Matrimony) and Family” dated 26 December, 2011 № 518-IV // <http://adilet.zan.kz/eng/docs/K1100000518>.
- 25 Thailand Bans Commercial Surrogacy For Foreigners, BBC N EWS, February 20, 2015. // <http://www.bbc.com/news/world-asia-31546717>
- 26 Uardian G. (2015) Mexican State Votes to Ban Surrogacy For Gay Men and Foreign People. 15 December 2015. // <http://www.theguardian.com/world/2015/dec/15/mexico-tabasco-state-surrogacy-gay-men-foreign-couples>